

Scherpenzeel in de Regio Foodvalley

- inventarisatie van de regionale ontwikkelingen en het provinciaal beleid
- desk-studie van de ontwikkeling van de regionale verhoudingen

Bijdrage t.b.v. actie 2b uit het actieplan:

“Verkenning/visievorming regionale context/regionale verhoudingen”

Gehanteerde werkwijze:

- eerst wordt een beeld geschetst van de governance van de regio Foodvalley (FV);
- daarna worden relevante passages uit een aantal FV-beleidsdocumenten op een rij gezet om een beeld te geven van de wijze waarop inhoud wordt gegeven aan de regionale samenwerking;
- per onderdeel wordt op basis van eigen waarneming (i.e. gesprekken met provinciale collega's) een specifieke inkleuring gegeven van de Scherpenzeelse bijdrage (grijze kaders “inzoomen op Scherpenzeel”)

(intern memo, [REDACTED] dd. 30/4/'20)

1. De regio Foodvalley (governance, samenwerking)

AgriFood 2030 programma is een gezamenlijk initiatief van verschillende stakeholders , bestaande uit FrieslandCampina , Gemeente Ede, Gemeente Wageningen, het Ministerie van Landbouw, Natuur & Voedselkwaliteit , Regio FoodValley, Topsector Agri&Food , Unilever, Wageningen University & Research en penvoerder provincie Gelderland

Het AgriFood 2030 programma heeft als doel om de sterke positie van FoodValley als het wereldwijde Agri & Food centrum voor kennis en innovatie te behouden én verder te versterken. Om dit doel te realiseren is een belangrijk eindresultaat van dit programma om een langjarig, integraal ontwikkel en financieringsprogramma te ontwikkelen en op te starten, vanuit een commitment van zowel de provincie Gelderland als overige partners.

Foodvalley NL bevordert (inter)nationale samenwerking tussen bedrijven, overheid, onderwijs en kennisinstellingen ten behoeve van innovatie in de agrifoodsector wereldwijd.

Het is een organisatie met een groot netwerk binnen de agri en food. Zij vormt een schakel voor de komst van en samenwerkingen met onder andere internationale partijen.

- Werkgebied wereldwijd. Gevestigde naam!
- Vormt het organisatievermogen om kennis & innovatieve bedrijven aan elkaar te verbinden
- Wordt nu bestuurlijk opgeschaald (nw vzw [REDACTED])
- Concurrenieren met wereldwijd grootste foodclusters in de wereld (opgebouwd rond/door kennisinstituten of bedrijven over overheden) China, Israël, VS, Canada.

Financiering: vaste bijdrage prov Gld 2 mln/jr (Ede en Wageningen enkele tonnen per jaar), daarnaast ledenbijdragen van bedrijven.

Regio Deal Foodvalley (2^e tranche, 2019) is een meerjarige samenwerking tussen het Rijk en acht partijen uit de regio: Regio Foodvalley, Wageningen University & Research, Universiteit Utrecht, provincie Gelderland, provincie Utrecht, LTO Noord, VNO-NCW midden en Waterschap Vallei en Veluwe.

Met deze Regio Deal Foodvalley wordt een impuls gegeven aan een gerichte, regionale én integrale aanpak om de transitie naar een duurzaam en gezond voedselsysteem te versnellen via drie sporen:

1. versnelde transitie van de primaire sector,
2. gezonde voeding; van prille start tot oude dag,
3. versterking kennis- en innovatiecluster

De omvang van de deal gaat om een totaalbedrag van 73 miljoen euro, waarvan 20 mln door het Rijk wordt bijgedragen, 33 mln door prov. Gld, 10 mln prov. Utrecht en 10 mln door de regio.

Organisatie Regio Foodvalley

Er zijn twee besturen binnen Regio Foodvalley. Binnen de Gemeenschappelijke Regeling nemen de acht aangesloten gemeenten samen besluiten. Dit wordt ook wel de intergemeentelijke samenwerking genoemd. Daarnaast worden binnen de Triple Helix gezamenlijk besluiten genomen door de drie O's (overheid, onderwijs/onderzoek, ondernemers). Onder beide besturen wordt een groot aantal projecten uitgevoerd die elkaar versterken. Deze projecten zijn opgenomen in de strategische agenda en de intergemeentelijke werkprogramma's.

Regio Foodvalley en de Triple Helix samenwerking worden gefaciliteerd door bureau Regio Foodvalley.

- **Gemeenschappelijke Regeling Food Valley (WGR)**

De gemeenschappelijke regeling is getroffen om de FoodValley regio een Europese topregio te maken op het gebied van kennis, ontwikkeling en innovatie in de agro-foodsector door versterking van het vestigingsklimaat en de kwaliteit van de leefomgeving. De gemeenschappelijke regeling Regio FoodValley werkt daartoe samen met ondernemers en onderwijs/onderzoek. Regio FoodValley concentreert zich op de terreinen economie, werkgelegenheid, ruimtelijke ontwikkeling, wonen en mobiliteit.

Het bestuur van de regio heeft tot taken:

- in samenwerking met ondernemers en onderwijs/onderzoek voorbereiden van een regionale strategische agenda voor vier jaar;
- in samenwerking met ondernemers en onderwijs/onderzoek opstellen van een regionaal uitvoeringsprogramma binnen de kaders van de vastgestelde strategische agenda;
- het behartigen van de belangen van de regiogemeenten, waaronder het verwerven van subsidies en het bieden van een overlegplatform tussen provincies, gemeenten, bedrijfsleven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties;
- uitvoeren en financieel beheren van programma's en projecten.

- **Regio FoodValley Triple Helix**

- is een samenwerking tussen regionale overheden, ondernemers, onderwijs en kennisinstellingen om het vestigingsklimaat te bevorderen en ondernemen, wonen, werken en studeren aantrekkelijk te maken
- Stuurgroep Triple Helix: burg's Ede, Nijkerk, Veenendaal, ged Gld (Peter Drenth), VNONCW, Federatie ondernemers, WUR, Chr hogeschool Ede, Aeres groep
- Werkgebied is de regio FV
- Deelname 8 gemeenten en 2 provincies
- Triple Helix wil doorontwikkelen naar een Economic board!
- Ontwikkelingen governance:
 - 3 scenario's in discussie rond de invalshoeken "opstellen-uitvoeren-monitoren"
 - doel: meer evenwicht, nu dominante positie overheden (governance meer dienstbaar aan de opgaven)

Inzoomen op Scherpenzeel:

- Ambtelijke en bestuurlijke inzet in de regio FV is beperkt en past bij de schaal en omvang van de gemeente.
- Ambtelijke capaciteit is (te) beperkt, andere gemeenten hebben daar begrip voor.
- Scherpenzeel vervult op geen enkel terrein een voortrekkersrol in de regio
- Ook de financiële inzet is beperkt en meestal zijn daar voorwaarden aan gekoppeld om directe baten/opbrengsten zichtbaar terug te laten vloeien naar eigen gemeente
- In dit beeld is Scherpenzeel niet uniek, alle (kleinere gemeenten) functioneren sterk vanuit direct eigen belang. (ook vanuit Barneveld overheerst die houding)
- Ede is duidelijk de grootste gemeente en vervult in de meeste opzichten de voortrekkersrol in de regio
- Partners in de regio accepteren ieders houding stilzwijgend, ze maken het elkaar niet moeilijk in dit opzicht. Ieder geeft elkaar de ruimte zonder de kansen te benutten samen sterker te worden. Er is geen cultuur van elkaar aanspreken.
- Van de regiogemeenten en het regiobureau FV is geen scherpe en kritische houding over Scherpenzeel zicht/hoorbaar
- Regio(bureau) zal geen stelling innemen in de discussie tussen provincie en Scherpenzeel

2. relevante beleidsdocumenten

- **Strategische agenda (CONCEPT d.d. 31 okt 2019)**

(opdrachtgevers: Regiobestuur en Triple Helix-partners)

Als regio willen we in het bijzonder bijdragen aan het oplossen van vraagstukken rondom voedsel en voedselproductie die wereldwijd, maar ook op regionaal niveau spelen. De manier waarop we nu met voedselproductie en voedsel omgaan, eist zijn tol van milieu, bodem en de gezondheid van mensen. We hebben als ambitie om in 2030 een topregio te zijn op het gebied van landbouw en voeding, ingebed in een regio waar mensen aantoonbaar gezonder zijn, graag wonen, ondernemen en innoveren en waar circulair werken gewoon is. We hebben hiervoor buitengewoon veel in huis. Deze ambitie wordt in deze nieuwe Strategische Agenda verder uitgewerkt.

Wat nieuw is aan deze Strategische Agenda, is dat deze niet alleen economisch wordt geladen, maar bij het streven naar economische impact er ook rekening wordt gehouden met de impact op ecologisch en sociaal kapitaal.

Doel

De Strategische Agenda vormt het kader voor de programma's en projecten die we binnen Regio Foodvalley oppakken. Met de Strategische Agenda spreken we (de Triple Helix partijen binnen de regio) af wat we met elkaar willen bereiken in Regio Foodvalley en hoe we dat willen gaan doen. We committeren ons aan het realiseren van de gezamenlijke doelen. Op deze onderwerpen spreken we af dat we onze strategische ambities en inspanningen zoveel mogelijk met elkaar in lijn brengen en onder de noemer en vlag van Regio Foodvalley uitdragen. Voor de gemeenten binnen Regio Foodvalley betekent dit dat de Strategische Agenda richtinggevend is voor de werkprogramma's.

De Strategische Agenda is ontstaan uit de gemeenschappelijke regeling (GR) van de samenwerkende gemeenten in Regio Foodvalley. Hierin is afgesproken dat het de taak van het Regiobestuur is om in samenwerking met ondernemers en onderwijs/onderzoek een Strategische Agenda voor te bereiden en ter vaststelling aan de raden aan te bieden, voor zover het de taken en verantwoordelijkheden van de gemeenten betreft². Met deze agenda wordt hieraan invulling gegeven.

Rode lijn

De Strategische Agenda kent, net als de vorige, in de kern een economische ambitie. De Strategische Agenda gaat hierbij uit van de ambitie van brede welvaart, een meer integrerende insteek dan de vorige Agenda. Met dit begrip wordt economisch kapitaal niet los gezien van ecologisch en sociaal kapitaal. Dit betekent dat bij streven naar economische impact rekening wordt gehouden met de effecten daarvan op de beide andere aspecten van brede welvaart. Uitgangspunt is dat het één niet ten koste gaat van het andere. Anders gezegd: iedereen moet mee kunnen doen en er zijn grenzen aan groei. De Strategische Agenda vormt niet het kader voor sociaal beleid of ecologisch beleid.

Volgens dezelfde redenering is de Strategische Agenda ook geen ruimtelijke visie. Dit neemt niet weg dat veel thema's die binnen deze agenda benoemd worden, ruimtelijke consequenties hebben.

Sterker: gezien de trends en urgenties die op de regio afkomen, zal er een toenemende druk op de ruimte ontstaan. Dit vraagt om een ruimtelijke doorvertaling van de ambities binnen deze Agenda.

AgriFood

De regio ontleent haar naam en onderscheidende karakter aan de AgriFood sector. AgriFood wordt door inwoners, bedrijven en kennis- en onderwijsinstellingen in de regio gezien als een onderscheidend kenmerk en vormt steeds meer de identiteit van de regio.

De regio is uniek als plek waar fundamenteel onderzoek, toegepast onderzoek, praktijkkennis en ondernemerschap in de AgriFoodsector en duurzame voeding en gezondheid naast elkaar floreren en elkaar aanvullen.

- De primaire sector in de regio is van belang. Vijf procent van alle Nederlandse veeteeltbedrijven is in de regio gevestigd. Het merendeel hiervan is gericht op pluimveehouderij (met name legpluimvee) en kalverhouderij, waarin deze regio een voorhoederol vervult.
- Een sterk en regionaal verankerd én internationaal toonaangevend bedrijfsleven, met namen als De Heus, Denkavit, Moba, HatchTech, NIZO, Bieze en Struik en vele anderen, máákt de regio op het gebied van Agrifood.
- Ziekenhuis Gelderse Vallei heeft nationaal erkenning als hét voedingsziekenhuis van Nederland en samen met het regionale netwerk wordt innovatieve zorg opgezet met effectieve aandacht voor voeding en bewegen.
- Fundamenteel onderzoek wordt gecombineerd met toegepast onderzoek, zoals gebeurt op de Aeres Campus (mens, dier en omgeving) en in het Poultry Expertise Centre in Barneveld.
- De WUR is al 100 jaar mondiaal leidend als het gaat om kennis op het gebied van landbouw en voeding.

Thema's waaraan prioriteit wordt gegeven:

1. *Landbouwtransitie en vitaal platteland*
voor een toekomstbestendige AgriFood keten en een vitaal platteland
2. *Voeding voor een gezond leven*
omgeving waarin gezond en duurzaam voedsel bijdraagt aan een gezond leven van haar inwoners.
3. *Energietransitie*
werkt aan de energietransitie vanuit het regionaal DNA en op een manier die haar kracht versterkt.
4. *Human Capital*
maakt werk van een optimaal functionerende arbeidsmarkt met aandacht voor de volle breedte: voor elk talent en in elke levensfase.
5. *Innovatie, clustervorming en circulaire economie*
bouwt aan een toekomstbestendige regionale economie door stimulering van innovatie, clustervorming en circulair ondernemen.
6. *Fysieke randvoorwaarden*
zorgen voor balans tussen economische activiteiten en woon- en leefomgeving.
7. *Quality of living*
een aantrekkelijker woon- en leefomgeving bieden, als belangrijke voorwaarde om werknemers naar dit gebied te trekken en behouden.

Op al deze thema's spreken de Triple Helix partners af dat ze hun strategische ambities en inspanningen met elkaar in lijn én onder de noemer en vlag van Regio Foodvalley brengen. Dat betekent ook dat partners op deze thema's willen samenwerken en elkaar aanspreken op geleverde inzet en resultaten. Om zo gezamenlijk te bouwen aan een toekomstbestendige regio.

Inzoomen op Scherpenzeel:

De gemeente is ambtelijk en bestuurlijk nauwelijks zichtbaar in de strategische discussies en beleidsvorming. Dit wordt niet echt als een gemis ervaren, het past bij het verwachtingspatroon dat partners hebben van de gemeente.

• Regionale woningbouwprogrammering

De woonagenda van de regio FoodValley is in 2014 vastgesteld. Deze eerste woonagenda is vooral kwantitatief ingestoken. Het doel van de woonagenda is het vergroten van de aantrekkelijkheid, wervingskracht en betaalbaarheid van het wonen in de regio FoodValley. De samenwerking tussen de partners op de woningmarkt vindt op regionaal niveau plaats tussen overheden, corporaties, marktpartijen en maatschappelijke partijen. De provincie ondersteunt de regio bij het samenwerken en met analyses van de benodigde kwaliteit van de woningen die gerealiseerd moeten worden.

De woonagenda is uitgewerkt in het werkprogramma regio FoodValley 2018-2019 en bevat de activiteiten:

1. Huisvesting Statushouders: voortzetting van de huidige samenwerking.
2. Meer beleggers middeldure huur verleiden naar FoodValley.
3. Wonen, welzijn en zorg (uitwisseling van kennis en ervaring incl. doorvertaling naar een verdere regionale samenwerking).
4. Promotie van het wonen in de regio onder nieuwkomers.
5. Vervolg programmalijn Kwaliteit van het wonen: gemeenschappelijke visie op opgaven, nadere uitwerking van de Positionpaper met een doorvertaling naar een integrale visie op het wonen in de regio.

Begin 2018 is de Regionale Woonagenda 2.0 uitvoeringsplan 2018-2021 vastgesteld door de regio en GS. Hierin zijn zeven kwalitatieve thema's benoemd die uitwerking behoeven en waarover de regio afspraken wil maken. Elke gemeente heeft één of meerdere thema's 'geadopteerd'. De adoptie-gemeente is inhoudelijk verantwoordelijk voor de uitwerking van het thema. De andere regiogemeenten dragen bij. Bij een aantal thema's zijn meerdere adoptie-gemeenten genoemd (o.b.v. expertise en ambtelijke capaciteit). In dat geval zijn de genoemde gemeenten gezamenlijk verantwoordelijk.

Thema		Omschrijving	Adoptie-gemeente(n)
1.	Flexibiliteit en differentiatie in woningbouw	Vergroten flexibiliteit en differentiëren van de kwaliteit van de uitleglocaties in FoodValley. D.m.v. intervisie van regiogemeenten en eventueel marktpartijen ('gluren bij de buren').	Gemeente Barneveld
2.	Middenhuur	Stimul Stimuleren van meer middenhuur in Regio Foodvalley in nieuwbouw en bestaande voorraad	Gemeente Wageningen
3.	Duurzaamheid	Stimuleren van eenduidig regionaal beleid voor energieneutraliteit/gasloos bouwen voor nieuwbouw én bestaande voorraad.	Gemeente Barneveld Gemeente Veenendaal Gemeente Renswoude
4.	Bestaande woningvoorraad: wonen welzijn en zorg/kwetsbare en bijzondere doelgroepen.	Kansen Inzicht in vormen van gewenste samenwerking voor wonen, welzijn, zorg incl. kwetsbare en bijzondere doelgroepen als arbeidsmigranten, AMV'ers, studenten.	Gemeente Veenendaal Gemeente Rhenen Gemeente Scherpenzeel
5.	Transformatie en herontwikkeling	Ontwikkelen van regionale afspraken/tools voor transformaties en binnenstedelijke (her-) ontwikkelingen.	Gemeente Ede
6.	Leefbaarheid / na-oorlogse wijken	Ontwikkelen van regionale afspraken/tools voor versterking van leefbaarheid in jaren '50-'70 wijken.	Gemeente Nijkerk
7.	Monitoring	Regelmatig actualiseren van gerealiseerde woningen, afzet en verhuur, doorstroming en planvoorraad	Alle partijen in Regio Foodvalley

In januari 2020 is een “Inventarisatie toekomstige bouwcapaciteit Foodvalley” afgerond. De belangrijkste bevindingen uit die rapportage zijn:

De gemeenten in regio Foodvalley hebben de afgelopen twee jaar substantieel meer woningen gerealiseerd dan in de prognose werd verwacht. Over de hele Foodvalley ging het jaarlijks om bijna 900 woningen meer dan verwacht. Hoewel er grote verschillen zijn, valt op dat in alle gemeenten meer gebouwd is dan gepland. Gemeenten geven aan dat dit voortkomt uit de grote druk vanuit de eigen gemeente, en dat er daarnaast in de meeste gemeenten ook sprake is van regionale en bovenregionale instroom. Dit hangt deels samen met druk vanuit de regio Utrecht en regio Amersfoort, maar komt ook voort uit vestiging van huishoudens die gaan werken in regio Foodvalley, bijvoorbeeld gekoppeld aan de groei van de WUR, en realisatie van de ambities uit de Kennisas binnen het Agrofoodcluster, zoals de vestiging van Unilever en de komst van IMEC. Alle gemeenten verwachten dat de huidige regionale programmering, op basis van de provinciaal vastgestelde prognoses te krap is, gezien de lokale verhuisbehoefte in combinatie met de instroom van buiten de regio, en het faciliteren van werknemers die meekomen met nieuwvestigende bedrijven.

Regiogemeenten zetten veelal in op verruiming van de regionale programmeringsafspraken. De druk op de woningmarkt maakt dat alle gemeenten zich elk vanuit de individuele woningbehoefte uitspreken voor een hoger woningaantal in de regionale woningbouwprogrammering, zowel op korte, middellange als lange termijn. Insteek is in de meeste gemeenten overigens dat men wenst te bouwen voor de eigen bevolkingstoename. Daarnaast merken alle gemeenten dat instroom van buiten de eigen gemeente en van buiten de regio een feit is. Gemeenten zijn bereid deze instroom van huishoudens tot op zekere hoogte op te vangen, passend bij de schaal, maat en identiteit van de betreffende gemeente. Dit betekent dat de regiogemeenten elk afzonderlijk, en zeker ook gezamenlijk inzetten op verruiming van de bestaande regionale woningbouwafspraken.

Regionale ambitie voor nieuwbouw ligt een slag hoger dan de huidige programmering en is in lijn met actuele realisatie. Elk van de Foodvalley-gemeenten zet in op verhoging van de jaarlijkse bouwproductie, en daarmee op aanpassing van de huidige woningbouwafspraken. Daarmee hopen de gemeenten de programmering meer in lijn te brengen met de daadwerkelijke (en actuele) realisatie van woningen. Insteek is daarbij overigens dat de zeer hoge woningproductie van de afgelopen jaren niet per definitie maatgevend is voor de toekomst. Op dit moment ligt de bovenkant van de ambitie van gemeenten wel in lijn met het productieniveau van de afgelopen jaren.

Bijdrage Scherpenzeel:

In de toekomstvisie van Scherpenzeel (2019) staat dat de gemeente 450 woningen in de komende 10 jaar wil bouwen. Voor de aankomende zes jaar zijn er voldoende harde plannen beschikbaar: het totaal aan huidige in- en uitbreidingsplannen bedraagt circa 600 woningen. Alle plannen zijn gedifferentieerde bouwplannen met een aandeel van 18% tot 20% sociale huur. De verhouding koop/sociale huur ligt voor geheel Scherpenzeel op 83%/17%. Momenteel wordt plan “Akkerwinde” gebouwd met 150 gasloze woningen met een warmtenet. Ook voor in de toekomst zijn er in de gemeente voldoende zoekgebieden om te voorzien in de bouwbehoefte.

In de huidige planvoorraad heeft de gemeente vooral ruimte geboden aan starters en jonge gezinnen (incl. flankerend beleid starterslening), maar Scherpenzeel zou graag ruimte hebben om een andere belangrijke en groeiende doelgroep, namelijk de zelfstandige ouderen, te

accommoderen. In dat kader wil de gemeente afspraken maken met Woonstede. Daarvoor is verruiming van de huidige woningbouwafspraken vereist. Een uitbreiding in contingent hoeft niet altijd een evenredige verruiming van de rode contour te betekenen; met name als het gaat om seniorenappartementen zet Scherpenzeel in op verdichting.

Verruiming van de woningbouwafspraken is niet alleen wenselijk met het oog op de eigen ambities en behoeften, maar ook met het oog op de mobiliteit in de (sub)regio. Niet voor niets wordt er in Veenendaal en omstreken een forse behoefte geconstateerd. Scherpenzeel wil graag meedenken over manieren waarop zij, binnen de ruimtelijke mogelijkheden zoals geschetst in haar ruimtelijke structuurvisie, bij kan dragen aan het oplossen van dit vraagstuk.

In de door het nieuwe college van b&w bijgestelde Toekomstvisie wordt, onder de noemer “bijdrage aan de regionale opgave”, de woningbouwambitie opgeschroefd van ca. 55 naar 100 woningen/jaar. Dit zorgt voor meer opbrengsten in de GREX (incidenteel) en de OZB (structureel). Volgens informatie van de gemeente wordt hiermee ingestemd door de andere regiogemeenten. Dat is voorstelbaar gelet op de onderlinge verhoudingen in de regio en de forse woningbouwbehoefte in de Foodvalley. In het regio-overleg met de provincie is hiervan nog geen melding van gemaakt.

Inzoomen op Scherpenzeel:

Ambitie 55 woningen/jaar:

- De woningbouwafspraken worden in lijn gebracht met de realisatiecapaciteit. Daarbij past de ambitie van 55 woningen per jaar. De druk op de woningmarkt, de autonome behoefte en onze ambitie om het huidige voorzieningenniveau (onderwijs, detailhandel, welzijn, sport) overeind te houden, rechtvaardigen een hogere woningbouwafpraak.
- Daarbij is het uitgangspunt dat inbreidingsplannen bovenop de ambitie van 55 woningen gerealiseerd kunnen worden.
- Het inwoneraantal in Scherpenzeel bedraagt momenteel bijna 10.000. De gemeente heeft geen ambitie om door te groeien naar bijvoorbeeld 15.000. In de Structuurvisie 2013 is uitgangspunt dat de gronden van de gemeente eerst worden ontwikkeld.
- De gemeente wil vooral bouwen voor huidige inwoners en terugkerende jongeren.

Scherpenzeel heeft voldoende plancapaciteit om in haar eigen woningvraag te voorzien.

Ambitie 100 woningen/jaar

De inzet op de bouw van 100 woningen per jaar is bijna een verdubbeling ten opzichte van de regionale Woonvisie en de eigen Toekomstvisie. Los van het realiteitsgehalte van deze ambitie betekent deze het onder druk zetten van het groene karakter van het dorp (uitgangspunt in de Toekomstvisie). Ook lijkt het niet in lijn met regionale afspraken over concentratie van woningbouw op enkele locaties (zie verstedelijkingsconcept A/N en FV. Het is ook niet meegenomen in de communicatie met de bevolking eind 2019. Gelet op de lange voorbereidingstijd van woningbouwprojecten gaan die ook pas op termijn (6-8jr) inkomsten genereren.

- **Regionaal Programma Werklocaties**

De regio FoodValley¹ heeft in 2017 de gezamenlijke Visie Werklocaties vastgesteld. De visie is de basis voor de afspraken die de regio met de provincie Gelderland² maakt over de kwantitatieve en kwalitatieve opgaven voor de komende periode. Deze afspraken worden vastgelegd in het 'Regionaal Programma Werklocaties', het RPW. Het nieuwe RPW geldt voor de periode 2017-2020, met een doorkijk naar 2025. Het RPW is het regionale afsprakenkader over planning en programmering van bedrijventerreinen tussen de regio FoodValley en de provincie Gelderland³. Het RPW is tevens het toetsingskader voor de ontwikkeling van (nieuwe) bedrijventerreinen in de regio, waarbij er sprake is van een relatie met de Omgevingsverordening van de provincie Gelderland. In bestemmingsplannen wordt de bestemming tot bedrijventerreinen uitsluitend toegestaan als dit past in de (ook) door Gedeputeerde Staten vastgestelde regionale afspraken ten aanzien van de programmering van bedrijventerreinen.

Het doel van het RPW is om voldoende aanbod van voldoende kwaliteit te hebben en realiseren in de regio, met voldoende flexibiliteit om in te spelen op ontwikkelingen en vraag. Op dit moment zijn de kantoren nog geen onderdeel van de regionale afspraken. In de komende jaren wordt echter ook de programmering en het beleid voor wat betreft kantoren en perifere detailhandel (PDV) onderdeel van het RPW.

De regio kiest voor een kansgerichte aanpak, waarbij factoren als flexibiliteit, adaptiviteit, zorgvuldigheid en onderbouwing worden geborgd in de regionale afspraken. De kwantitatieve gegevens over vraag en aanbod dienen daarbij als een handvat om eventuele consequenties te verbinden aan de kwalitatieve keuzes.

Zowel voor bedrijventerreinen als voor kantoren geldt dat de regio ernaar streeft de vraag van bestaande en van nieuwe bedrijven zo goed mogelijk te faciliteren. Daarbij ligt de focus enerzijds op het tegemoet komen aan behoeften van de bestaande (grote en kleine) bedrijven die reeds in de regio zijn gevestigd. Anderzijds streeft de regio naar het aantrekken van bedrijven van buiten de regio in die doelgroepen die bijdragen aan de ambities zoals geformuleerd in de Strategische Agenda.

De ambities gaan hand in hand met werken aan evenwicht. De regio beseft dat evenwicht in vraag en aanbod belangrijk is vanuit perspectieven van zorgvuldig ruimtegebruik en het voorkomen van verslechtering van (bestaand en/of leegstaand) aanbod. Dus ontwikkeling en groei moet gepaard gaan met de vinger aan de pols en actie bij eventuele negatieve ontwikkelingen. De Ladder voor Duurzame Verstedelijking is in de leidraad waar de regio gebruik van zal maken om ontwikkelingen mogelijk te maken op een verantwoorde en afgewogen manier.

Vraag:

Voor FoodValley resulteert dit in een vraagraming van 114 ha tot 2025. De regio neemt deze vraagraming niet aan als een stabiel gegeven: de realisatie van de geraamde vraag is komende jaren leidend voor de keuzes die worden gemaakt. Als de vraag tegenvalt, heeft dit consequenties en hetzelfde geldt als de vraag hoger is dan verwacht.

De vraag naar bedrijventerreinen kan worden uitgesplitst naar segmenten. Op basis van ontwikkelingen in de locatievoorkeur van bedrijven, het gemiddeld ruimtegebruik van bedrijven en regionale ontwikkelingen van werkgelegenheid kan een realistische inschatting gemaakt worden van het aandeel in de toekomstige vraag per segment. Voor FoodValley zal de vraag naar verwachting voor 65% (74 ha) betrekking hebben op logistiek en handel. Het aandeel dienstverlening bedraagt 22% (25 ha) en industrie en bouw 13% (15 ha).

Een deel van de vraag zal zich manifesteren op lokale bedrijventerreinen. Recente enquêtes en signalen van bedrijven in Scherpenzeel, Barneveld en Rhenen hebben concrete resultaten opgeleverd omtrent een manifest lokale vraag naar bedrijventerrein. De omvang van de (gevraagde) kavels is doorgaans tussen de 500 m² en 2.000 m², met een maximum van 5.000 m². De ruimtebehoefte aan lokale bedrijventerreinen in FoodValley ligt naar verwachting (op basis van landelijke cijfers over uitgifte naar kavelomvang) tussen de 10 en 15 ha tot 2025.

Aanbod:

Het aanbod van bedrijventerreinen bestaat uit een aantal categorieën:

- Circa 21 ha is bedoeld voor kennisintensieve doelgroepen, waarvan 12,5 ha harde plancapaciteit betreft (o.a. Wageningen Campus en de locatie Kortenoord op het Business & Science Park in Wageningen) en bijna 9 ha in de categorie 'overig' (fase 1 van de ontwikkeling van het World Food Center -WFC- in Ede).
- Circa 20 ha is specifiek bedoeld voor kleinschalige ruimtevrage met een lokale binding, waarvan circa 8 ha harde plancapaciteit en de rest in de categorie 'overig' c.q. zachte plannen¹⁰. Lokale bedrijven hebben veelal een sterke (sociale) binding met klei-ne kernen en zoeken daarom ook ruimte dicht bij de kern. Op deze terreinen zijn de kavels gemiddeld 500-2.000 m², met een maximum van 5.000 m². Onderstaande figuur illustreert welke bedrijventerreinen ruimte bieden voor lokale bedrijven.
- Enkele bedrijventerreinen zijn specifiek bedoeld voor dienstverlenende bedrijven, o.a. in ICT en zakelijke diensten (kantoorachtig). Dit betreft o.a. de locaties De Batterijen in Veenendaal en Businesspark De Vallei in Ede (nog 6,8 ha beschikbaar).
- De overige regionale bedrijventerreinen zijn bedoeld voor bedrijven die niet passen op lokale bedrijventerreinen vanwege (o.a.) hun omvang en hun vestigingseisen. Het betreft veelal bedrijven met een grootschaligere ruimtevrage (oplopend tot boven 5 ha per bedrijf in grootschalige logistiek) en in hogere milieucategorieën (tot categorie 5). Deze bedrijventerreinen hebben een regionale functie en zijn geschikt voor bedrijven in productie (o.a. food), logistiek, groothandel, et cetera. In totaal betreft dit ongeveer 138 ha, waarvan ruim 100 ha direct uitgeefbaar en de rest in de categorie 'overig'. De bedrijventerreinen in deze categorie zijn o.a. De Flier in Nijkerk, Harselaar Zuid (1a) in Barneveld, BT A12 in Ede, De Klomp Oost (Food & Businesspark) in Ede en Nudepark 2 in Wageningen. De uitbreiding van Harselaar Zuid (1b) valt in de categorie 'overig'.

In de confrontatie tussen vraag en aanbod is naast hectaren belangrijk te kijken naar de kwaliteit van zowel vraag als aanbod en de match tussen deze twee. Kwantitatief is er sprake van een ruim aanbod¹¹, waarbij rekenkundig beschouwd het aanbod de vraag overschrijdt en er sprake is van overaanbod. Enkele kanttekeningen:

- een deel van het aanbod is versnipperd over diverse (deels oudere) locaties (10 ha)
- een deel van het aanbod wordt beschouwd als direct uitgeefbaar aanbod (Harselaar Driehoek), maar wordt tot nu toe niet op de markt gebracht door de particuliere eigenaren
- circa 21 ha is gealloceerd voor lokale bedrijven (op verschillende locaties)
- nu reeds kan worden voorzien dat het aanbod voor kennisintensieve doelgroepen al snel schaars of onvoldoende zal worden

Daarnaast is in diverse gemeenten en kernen in de regio sprake van extra lokale ruimtebehoefte (zoals bijvoorbeeld in Scherpenzeel, Rhenen, Ederveen, Stroe en Voorthuizen), waarbij de bedrijven een sterke binding met de kern hebben en daar gevestigd willen zijn/blijven. Terwijl er soms juist op een andere plek nog een lokaal bedrijventerrein beschikbaar is. In dergelijke voorbeelden is er dus kwantitatief wel aanbod, maar kwalitatief geen match met de vraag.

De categorie 'onherroepelijk aanbod' is het bestaande aanbod bedrijventerreinen van de regio (al dan niet direct uitgeefbaar), met onherroepelijk vastgestelde bestemmingsplannen. De regio spreekt af dat de categorie 'overige plannen' wordt gehanteerd als restcapaciteit. Alle plannen in de categorie 'overig' worden pas ontwikkeld als er sprake is van onderbouwde en actuele urgentie en een aantoonbare behoefte (conform de Ladder voor Duurzame Verstedelijking). In tabelvorm zien dat er als volgt uit:

Gemeente	Onherroepelijk aanbod	'Overig' (in procedure op basis van urgentie en regionaal overleg)
Barneveld	<ul style="list-style-type: none"> • Harselaar Zuid 1a (19 ha) • Harselaar Oost Driehoek • Harselaar West-west • De Briellaard uitbreiding • Bedrijventerrein Puurveen 	<ul style="list-style-type: none"> • Harselaar Zuid 1b (20 ha) • Voorthuizen* • Uitbreiding Stroe*
Ede	<ul style="list-style-type: none"> • Klomp Oost (22 ha) • BT A12 (19 ha) • Bedrijvenpark De Vallei (3,8 ha) • Het Laar (3,4 ha) 	<ul style="list-style-type: none"> • WFC (fase 1) (6 ha) • De Stroet Uitbreiding (6,5 ha) • Harskamp Uitbreiding (3,6 ha) • Uitbreiding Ederveen*
Nijkerk	<ul style="list-style-type: none"> • De Flier (21,8 ha) • Smidspol (3,2 ha) • Arkerpoort (2,2 ha) • Uitbreiding Horstbeek (1,1 ha) 	
Renswoude	<ul style="list-style-type: none"> • Groot Overeem (0,8 ha) 	<ul style="list-style-type: none"> • Uitbreiding Groot Overeem (3,5 ha)
Rhenen	-	<ul style="list-style-type: none"> • Lokaal BT*
Scherpenzeel	-	<ul style="list-style-type: none"> • Uitbreiding 't Zwarte Land*
Veenendaal	<ul style="list-style-type: none"> • De Batterijen (3 ha) • De Vendel (1,1 ha) 	
Wageningen	<ul style="list-style-type: none"> • Wageningen Campus (4 ha) • Nudepark 2, fase 1 (6 ha) • BSPW Kortenoord (4,8 ha) • Haven (0,7 ha) 	<ul style="list-style-type: none"> • Nudepark 2, fase 2 (6 ha) • Uitbreiding Wageningen Campus*

*Voor deze plannen in de categorie 'Overig' is nog geen planvorming opgestart en zijn onderwerpen als omvang, planning en ontwerp nog niet bekend. Voor een aantal van deze plannen is de behoefte wel reeds in kaart gebracht op basis van een peiling onder ondernemers (o.a. Barneveld en Scherpenzeel). Nader onderbouwing en uitwerking is echter noodzakelijk.

Een deel van het (geplande) aanbod is specifiek bedoeld voor *lokale bedrijven*, met een lokale binding aan de betreffende kern. Lokale bedrijventerreinen in de regio zijn bedoeld voor bedrijven met een lokale binding met de betreffende kern. Kavels hebben een gemiddelde omvang van 500 à 2.000 m² (met een maximum van 5.000 m²). Wat betreft onherroepelijk vastgestelde plannen betreft dit de volgende bedrijventerreinen: Puurveen (Kootwijkerbroek, Barneveld), De Briellaard (Barneveld), Wekerom (Ede), Het Laar (Wekerom, Ede), Horstbeek (Hoevelaken, Nijkerk), Groot Overeem (Renswoude). Wat betreft overige plannen gaat het over: Uitbreiding De Stroet (Lunteren, Ede), Uitbreiding Harskamp (Harskamp, Ede) en Uitbreiding Groot Overeem (Renswoude). Daarnaast zijn er enkele initiatieven in de regio die nog niet nader zijn uitgewerkt. Dit betreft het realiseren van ruimte voor lokale behoefte in Scherpenzeel (uitbreiding 't Zwarte Land), Ede (Ederveen), Barneveld (Stroe en Voorthuizen) en Rhenen.

Het overige aanbod heeft een *(boven)regionale functie*. Een aantal van deze bedrijventerreinen mikt op specifieke doelgroepen, passend bij de ambities van de regio FoodValley. Dit betreft in ieder geval:

- Voor Food & Businesspark (voorheen de Klomp-Oost) focust de gemeente Ede, naast haar verplichtingen inzake de ISEV afspraken¹³, in haar actieve acquisitie op het aantrekken van (agro)food- en (agro)foodgerelateerde bedrijven die zich veelal bevinden in hogere milieucategorieën. Geïnteresseerde bedrijven uit andere sectoren zullen niet per definitie worden geweigerd, maar indien passend zoveel mogelijk worden verwezen naar andere bedrijventerreinen met een minder specifiek profiel (BTA12 en De Vallei) zolang daar ook nog geschikte en passende kavels uitgeefbaar zijn.
- De locaties op Wageningen Campus zijn bedoeld voor kennisintensieve bedrijven in de agro & food, met de nadruk op R&D en aanverwante kennisintensieve activiteiten.

Met de provincie heeft de regio vastgesteld dat sinds de vaststelling van de RPW de marktsituatie is veranderd. Daarom is inmiddels gestart met een actualisatie van het RPW (visie en afspraken) op basis van de nieuwe Gelderse bedrijventerreinenprognose en bijbehorende werkwijze die daarbij is vastgesteld. Daarnaast ligt er een grote opgave in het kader van verduurzamen van bedrijventerreinen en is het borgen van een integrale ruimtelijke afweging van de locatiekeuze van een nieuw bedrijventerrein belangrijk. Deze aspecten zullen terug komen in de actualisatie van het RPW.

Inzoomen op Scherpenzeel:

In Scherpenzeel is in principe alleen sprake van het accommoderen van lokale bedrijvigheid. Dit levert niet of nauwelijks discussie op in regionaal verband. In de geringe vraag kan de gemeente zelf voorzien.

Uitzondering daarop vormt de ruimtevraag van het bedrijf Modiform, weliswaar van oorsprong een Scherpenzeels bedrijf maar qua aard en omvang de gemeentelijke schaal al lang ontgroeid. Het bedrijf is al geruime tijd in gesprek met de gemeente om alle bedrijfsactiviteiten, nu verspreid over diverse locaties, te concentreren in Scherpenzeel. Daarvoor is herstructurering van het lokale bedrijventerrein 't Zwarteland en een uitbreiding daarvan ('t Zwarteland II) in beeld.

De aard en omvang van de benodigde uitbreiding staat op gespannen voet met de in regionaal verband gehanteerde Ladder voor duurzame verstedelijking en met het provinciale omgevingsbeleid.

Deze discussie loopt al geruime tijd en wordt ook intensief gevoerd met de provincie vanwege mogelijk strijdigheid met de provinciale omgevingsverordening.

- **Regionale Energiestrategie (RES) Foodvalley**

Uit “Concept-Regionale Energiestrategie Foodvalley”, d.d. 1 april 2020:

In Regio Foodvalley werken we met acht gemeenten, twee provincies, het waterschap en twee netbeheerders samen met veel andere belanghebbenden aan de Regionale Energiestrategie. Gemeenten, provincies en waterschappen in Regio Foodvalley gaan een besluit nemen over de RES. Bij instemming zorgt iedere partij naar de benodigde vertaling in het eigen beleid en juridische instrumenten zoals de Omgevingsvisie en het Omgevingsplan. De RES wordt concreet voor de periode tot 2030, maar kijkt verder vooruit naar 2050.

Die vooruitblik kan niet los worden gezien van de strategische koers van Regio Foodvalley als geheel.

In 2019 heeft de Triple Helix Foodvalley (het regionale samenwerkingsverband van overheid, onderwijs/onderzoek en ondernemers) gewerkt aan een Strategische Agenda. Dit document biedt houvast voor de regionale koers. De Strategische Agenda positioneert Regio Foodvalley als topregio op het gebied van AgriFood en voeding en gezondheid. Om zich op deze gebieden te blijven ontwikkelen en onderscheiden wil de regio dé nationale proeftuin zijn voor de transitie naar een circulaire voedselvoorziening. Ondernemers, onderwijsinstellingen en de overheid beschrijven wat zij gezamenlijk willen bereiken in de regio:

“Regio Foodvalley is een topregio op het gebied van landbouw en voeding, ingebed in een omgeving waar het goed wonen, werken en ondernemen is. Vanuit ervaring en kennis, innovatiekracht, betrokkenheid en onderlinge verbinding zetten we gericht in op het duurzaam realiseren van brede welvaart. We zijn trots op onze regio en we zijn een voorbeeld in het combineren en verbinden van economische welvaart, fijne leefomstandigheden, gezondheid, natuurwaarden en het bijdragen aan mondiale voedseloplossingen.”¹

Bij een topregio op het gebied van AgriFood hoort een toplandschap. Immers, de (nieuwe) economie volgt talent en talent volgt een goede kwaliteit van leven. Dat betekent dat kwaliteit van de natuur, de biodiversiteit en ons landschap steeds belangrijker worden voor mensen om zich hier te vestigen.

Veel ontwikkelingen die op de regio afkomen hebben gevolgen voor het ruimtegebruik in de regio. De energietransitie kunnen we dan ook niet los zien van de gevolgen die dit heeft voor het landschap en het landgebruik. Het is noodzakelijk om te zoeken naar kansen voor verbetering van natuur en landschap en van de economische positie van de boer. Het goed afwegen en aan elkaar verbinden van deze, soms tegenstrijdige, belangen naar een win-win situatie zal een belangrijke opgave worden. Daarbij is regionale afstemming en voor sommige onderdelen bovenregionale afstemming noodzakelijk.

De energieopgave

Het uiteindelijke doel is om in 2050 energieneutraal te zijn. Wat dit betekent voor het opwekken van voldoende duurzame energie hangt af van allerlei factoren. Denk aan de mate waarin we met elkaar energiebesparing realiseren, de bruikbaarheid van technologische innovaties en de hoeveelheid elektriciteit die voor mobiliteit en voor het verwarmen van de gebouwde omgeving nodig blijkt.

De realisatie van de opgave in 2030 hangt van een aantal aannames af over het vermogen aan duurzame opwek van energie. Om toch een gevoel te krijgen bij de energieopgave voor Regio Foodvalley – en in het bijzonder de energieopgave voor de RES – kun je op verschillende manieren naar deze opgave kijken.

In het kader van het Gelders Energie Akkoord is – met de kennis van nu – becijferd dat voor de ambitie voor 2030 (55% CO₂-reductie) een opwekvermogen van 1,3 TWh nodig is. En voor een CO₂ neutrale regio in 2050: 2,7 TWh.

In de Startnotitie Energievisie Regio Foodvalley (2017) ligt deze berekende opgave lager, namelijk op maximaal 2,3 TWh in 2050. In dit document is geen vertaling naar 2030 opgenomen.

De regio heeft met de concept-RES een doordachte en gebalanceerde redeneerlijn voor de energiestrategie ontwikkeld die de opbouw van het concept-bod helder weergeeft. Hierbij is het ruimtelijk karakter van de regio goed in beeld gebracht.

Het kwantitatieve concept-bod van de regio is 0,75 TWh, als bijdrage aan de landelijke doelstelling van 35 TWh. Daarnaast heeft de regio de ambitie om richting RES 1.0 tot een bod van 1,0 TWh te komen door de potentie van de onderzoeksgebieden te onderzoeken. Als de landelijke doelstelling vertaald wordt naar enkele regionale parameters, levert de regio een aanzienlijke bijdrage.

In april/mei 2020 behandelen de gemeenteraden en provinciale staten de concept-RES. De inzet is dat deze daarna volgens planning op 1 juni 2020 aangeboden wordt aan het Nationaal Programma RES. De concept-RES is een tussenstap naar de RES 1.0. Deze zal in het eerste kwartaal van 2021 vastgesteld worden door de raden van de gemeenten in Foodvalley en provinciale staten van Gelderland en Utrecht.

Inzoomen op Scherpenzeel:

Gemeente Scherpenzeel heeft begin 2020 de Kadernotitie Duurzaamheid vastgesteld met daarin de ambitie om in 2050 energieneutraal te zijn. Daarbij is voor 2030 als doelstelling 55% broeikasgasreductie opgenomen. Momenteel werkt Scherpenzeel aan de Omgevingsvisie. Eind december 2019 heeft de gemeenteraad de Nota van Uitgangspunten voor deze Omgevingsvisie vastgesteld. Hierin is als ambitie voor Scherpenzeel-Noord (buitengebied) lokale duurzame energieopwekking opgenomen (wind). Deze ambitie reikt verder dan op grond van de regionale uitgangspunten mag worden verwacht. Het proces om te bepalen op welke wijze Scherpenzeel invulling gaat geven aan bovengenoemde ambities loopt parallel aan het proces voor de concept-RES en RES1.0.

Ambtelijke inbreng in het RES-proces is kwalitatief en kwantitatief van goede kwaliteit. Gemeente levert de trekker van het thema “Warmte-structuur” binnen de RES. En is ook anderszins goed aangehaakt.
(context: Barneveld heeft veel moeite gehad om in het proces naar de Concept-RES ambtelijk hun inbreng te leveren. Ambtenaren krijgen gewoonweg te weinig uren beschikbaar)

- **Verstedelijkingsstrategie Arnhem/Nijmegen en FV**

De toenemende verstedelijkingsopgave voor Foodvalley heeft recent meer aandacht gekregen. Dit heeft geleid tot een afspraak met het Rijk en de provincie Gelderland om samen met de betreffende regio's een Verstedelijkingsstrategie voor de Groene metropoolregio Arnhem - Nijmegen - Foodvalley op te willen stellen. De focus ligt hierbij op een integrale benadering voor de lange termijn.

Voor de regio Foodvalley is sprake van een flinke bouwopgave die moet voorzien in woningen voor de zowel de eigen behoefte als voor opvangen van de druk/overloop uit de Randstad. De zoektocht in de regio zal zich met name zal richten op grootschalige bouwlocaties die goed ontsloten zijn per spoor/OV en over de weg. Tegen die achtergrond wordt bijvoorbeeld ingezet op een grote bouwlocatie bij Veenendaal-De Klomp (NS-station, A12). Ook in het noordelijk deel van de regio (Nijkerk, Barneveld) is die druk voelbaar. In het middengebied, wo Scherpenzeel, speelt dit niet of nauwelijks.

In het komende jaar zullen verschillende ontwikkelings concepten worden ontwikkeld en uitgewerkt die moeten leiden tot een gezamenlijke strategie en handelingsperspectieven voor stedelijke ontwikkeling. Voor de regio Foodvalley zal hierbij de focus liggen op het zuidelijk deel van de Foodvalley (ten zuiden van de N224)

Inzoomen op Scherpenzeel:

Er is geen reden te veronderstellen dat vanuit het perspectief van de Groene metropoolregio een beroep zal worden gedaan op Scherpenzeel voor het realiseren van extra woningbouwmogelijkheden om daarmee substantieel bij te dragen aan de forse opgave voor Foodvalley.